

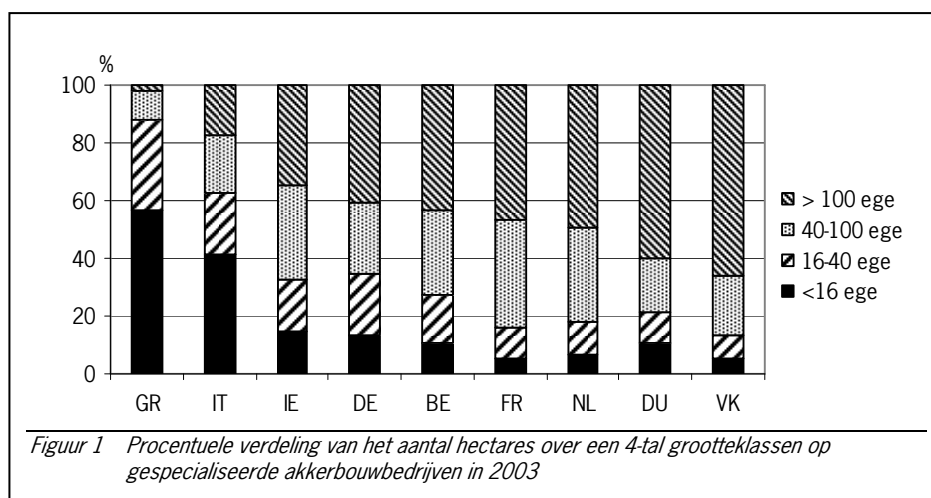
SCHAALGROOTTE NEDERLANDSE AKKERBOUW IN PERSPECTIEF

Jakob Jager en Walter van Everdingen

In de Nederlandse land- en tuinbouw zijn de akkerbouwbedrijven opvallend anders verdeeld over de grootteklassen dan andere 'grotere' bedrijfstypen. Bij melkvee- en glastuinbouwbedrijven is bijvoorbeeld ongeveer 3% van de bedrijven kleiner dan 16 nge, terwijl het bij akkerbouwbedrijven om maar liefst 35% gaat. Deze kleine akkerbouwbedrijven gebruiken ongeveer 8% van het totale areaal van de akkerbouwbedrijven en hebben ongeveer 5% van de totale productiecapaciteit (Nederlandse grootte-eenheden, nge) van die hele groep.

Europees perspectief

In Europees perspectief (de oude EU-9, gekozen vanwege de vergelijking met 1985) staat de Nederlandse akkerbouw er geheel anders voor. Daar was Nederland in 2003 samen met Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk 'koploper' met het kleinste aandeel van de productiecapaciteit bij die kleine akkerbouwbedrijven. Vooral in Griekenland en Italië is de akkerbouw erg kleinschalig (figuur 1). Wat de gemiddelde omvang van akkerbouwbedrijven betreft, komt Nederland met 61 Europese grootte-eenheden (ege) op de tweede plaats, achter het Verenigd Koninkrijk. Frankrijk volgt op de derde plaats. Wordt gekeken naar de capaciteit bij de grote bedrijven, dan zijn het Verenigd Koninkrijk en Duitsland de koplopers, met meer dan 60% van de ege op de grotere bedrijven (meer dan 100 ege). In Nederland en Frankrijk zit relatief veel productiecapaciteit bij de middengroep, de gezinsbedrijven met 40-100 ege. In Nederland, Denemarken en België is de productie vrij evenwichtig verdeeld over de grootteklassen.

In economische omvang (ege) hoort de Nederlandse akkerbouw weliswaar tot de grootste van de EU, maar in oppervlakte gemeten is dat niet het geval. Dan moet Nederland behalve het Verenigd Koninkrijk ook Duitsland, Spanje, Ierland, Denemarken en Frankrijk voor laten gaan. In het Nederlandse bouwplan ligt echter veel meer nadruk op hoogsalderende gewassen zoals aardappelen, bieten en groenten. In de omliggende landen maken granen en oliezaden een veel groter deel uit van het bouwplan. De Nederlandse akkerbouw is daardoor met 1,6 ege per ha een stuk intensiever dan die in andere landen. Frankrijk en Duitsland scoren bijvoorbeeld amper 1 ege per ha. Regionaal zijn er overigens wel verschillen: in Nedersaksen en de Picardië (Noord-Frankrijk) worden bijvoorbeeld ook veel aardappelen geteeld, net als in België, maar ook daar is het aandeel aardappelen in het bouwplan beduidend kleiner dan in Nederland.

Ontwikkeling in de tijd

Tussen 1985 en 2003 is de gemiddelde bedrijfsomvang van akkerbouwbedrijven in de EU-9 toegenomen van 14 naar 25 ege (+80%). Duitsland en Ierland spannen de kroon, met meer dan een verdrievoudiging (tabel 1). In Duitsland is dat mede veroorzaakt door de Duitse eenwording, met een groei van de productiecapaciteit tot gevolg. In Ierland is ook een groei van de productiecapaciteit waarneembaar, maar speelde ook de sterke afname van het aantal akkerbouwbedrijven een rol. Dat aantal is over de genoemde periode bijna gehalveerd. Frankrijk en Denemarken zijn ook redelijk sterke groeiers in gemiddelde omvang, ook weer met verschillende achtergronden: in Denemarken nam het aantal bedrijven wat sterker af dan gemiddeld en in Frankrijk groeide de totale productiecapaciteit harder dan gemiddeld. In het Verenigd Koninkrijk bleef de groei in ege per bedrijf beperkt tot 7%. Griekenland en Italië groeiden gemiddeld ongeveer 40%, maar de absolute omvang bleef gemiddeld onder de 10 ege.

Het aantal akkerbouwbedrijven is in de EU-9 tussen 1985 en 2003 met 30% afgenomen. In Ierland was die afname het grootst, in het Verenigd Koninkrijk het kleinst. Europees gezien is er, los van de Duitse eenwording, nauwelijks verandering waarneembaar in de oppervlakte akkerbouwgewassen. Veranderingen in productiecapaciteit (ege) per land worden veroorzaakt door productiviteits- of prijsontwikkeling van gewassen, overschakeling naar meer of minder intensieve gewassen, verschuivingen van bedrijven tussen de bedrijfstypes en afname van het aantal bedrijven.

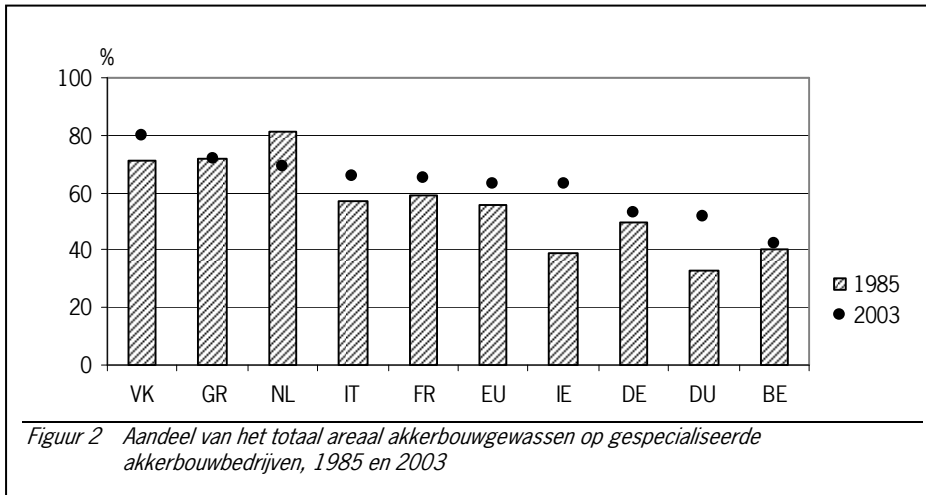
Tabel 1 Aantal gespecialiseerde akkerbouwbedrijven, aantal ege en oppervlakte per akkerbouwbedrijf in 1985 en 2003 1985

	1985			2003			Index 2003 (1985=100)		
	bedrijven	ege	ha	bedrijven	ege	ha	bedrijven	ege	ege/bedrijf
Belgie	10.200	29	25	8.500	38	33	84	107	129
Denemarken	38.700	21	31	25.500	36	51	66	112	169
Duitsland	120.000	15	18	97.800	52	66	81	280	343
Griekenland	290.200	6	5	191.500	8	8	66	95	144
Frankrijk	171.000	32	47	134.800	57	75	79	141	179
Ierland	9.700	13	29	5.400	43	61	55	185	334
Italië	735.100	7	6	486.700	9	11	66	89	135
Nederland	17.600	48	31	12.500	61	39	71	90	127
Engeland	45.300	88	100	43.300	93	119	95	102	107
Totaal EU-9	1.437.800	14	16	1.006.000	25	31	70	126	180

Bron: Eurostat, bewerking LEI.

Specialisatiegraad

In de EU-9 lag de specialisatiegraad van de akkerbouw in 2003 op ongeveer 63%. Dat betekent dat 63% van het areaal akkerbouwgewassen voorkomt op akkerbouwbedrijven en de rest op andere bedrijfstypen. De specialisatiegraad in de EU is ten opzichte van 1985 met 7 procentpunten toegenomen. Nederland komt met de specialisatiegraad net boven het Europese gemiddelde uit, maar laat als enige land een afname zien ten opzichte van 1985. Dit heeft vooral te maken met de definitie van akkerbouwareaal: de groenten zijn daar niet in meegenomen, terwijl sommige van die gewassen (zoals uien) belangrijker zijn geworden voor de Nederlandse akkerbouwers. België is hekkensluiter: daar wordt het merendeel van de akkerbouwgewassen op niet-akkerbouwbedrijven verbouwd. In het Verenigd Koninkrijk en Griekenland is de akkerbouw het meest gespecialiseerd, met aandelen van respectievelijk 80 en 72%. In de loop van de tijd is in Ierland de teelt van akkerbouwgewassen het meest verschoven naar de gespecialiseerde akkerbouwbedrijven, op enige afstand gevolgd door Duitsland (figuur 2).

Conclusie

De Nederlandse akkerbouw zit wat schaalgrootte (ege) en specialisatiegraad betreft in de Europese kopgroep, maar verliest wel wat terrein. Vooral de Franse en Duitse akkerbouwers hebben een flinke inhaalslag achter de rug. Daar vindt inmiddels ook een groot deel van de productie op grotere bedrijven plaats. Deze conclusie is in een eerder *Agri-Monitor*-artikel ook al getrokken voor melkveebedrijven (augustus 2006).